

профілем основних освітніх програм вузу. Навчання може проводитися як на базі навчального центру, так і з виїздом консультантів на підприємства регіону;

- впровадження інноваційних технологій у процес підготовки кадрів.

Практична реалізація інноваційних технологій у процес підготовки кадрів дає змогу підвищити якість освітніх послуг і сприяє формуванню професійної компетентності фахівців тієї чи іншої сфери діяльності;

- зміцнення взаємодії освітніх установ з органами управління регіону, в т. ч. по забезпеченню цільового прийому, працевлаштуванню і закріпленню випускників. Через цей захід органи влади зможуть змінювати структуру ринку праці регіону, визначаючи потребу в підготовці кадрів того чи іншого напрямку, і через цільовий прийом «виросшують» необхідну кількість робітників. Незаперечним плюсом цього заходу є те, що скорочується неефективність використання фінансових ресурсів регіону за рахунок неякісної підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації;

- створення в структурі вузів підрозділів, які сприяють працевлаштуванню випускників.

Список літератури:

1. Пельтек Л.В. Розвиток регіональної промислової політики держави : теорія, методологія, механізми : монографія / Л.В. Пельтек. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. – 268 с.

2. Варналій З.. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : монографія / [З.С. Варналій, А.І. Мокій, О.Ф. Новікова, С.А. Новікова, С.А. Романюк, В. І. Чужиков та ін. ; за ред. З.С. Варналія]. – К.: Знання України, 2005. – 498 с.

3. Стратегія розвитку України «Україна-2020: стратегія національної модернізації» (проект) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radakmu.org.ua/file/strategy%202020.doc>.

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В ЧАСИ ГЛОБАЛЬНОЇ КРИЗИ 2008-2014 РР. ТА ЙОГО ПРОГНОЗ

*Кузьменко В.П., к.е.н., професор кафедри світового господарства і міжнародної економічної інтеграції, УДУФМТ,
г.н.с. НДЕІ Мінекономрозвитку і торгівлі, м. Київ, Україна*

Розвиток вітчизняної економіки у цілому з початку глобальної кризи (реcesії кінця 2008 - 2009 рр.) до нашого часу умовно можна розділити на три періоди. *Перший* найбільш вразливий для економіки *період* її абсолютної реcesії, який сьогодні можна назвати «першою хвилею кризи». *Другий період* відносної стабілізації та відновлення економічного зростання мав тривалість у два з половиною роки (2010-2011 рр. та I-а половина 2012 р.). *Третій період* розпочався з II-ої половини

2012 р., коли вслід за кризою в країнах ЄС і, особливо, Єврозони, на економіку України обрушилась «друга хвиля кризи», яка вже у IV кварталі 2013 р. переросла в соціальний вибух Майдану, за яким у 2014 р. прийшла агресія Росії проти суверенної України, що почалась з анексії Криму і призвела до збройного конфлікту в східних регіонах Донбасу, який, по суті, є «гібридною» війною між Україною і РФ.

Період абсолютної рецесії світової економіки (кінця 2008-2009 рр.) для національного господарства відзначений тим негативним явищем, що 2009 рік виявився рекордно провальним, коли спад ВВП України склав 15%, тобто у 2009 р. ми мали 85% ВВП 2008 р., у IV кварталі якого й розпочалась активна фаза абсолютної рецесії як світової, так й української економіки.

Зовнішньоекономічна діяльність у 2010-2011 рр. характеризувалася зростанням обсягів експорту товарів, приріст якого в 2010 р. становив 29%, а в 2011 – аж 33,1%, що обумовлено покращенням світової кон'юнктури на продукцію вітчизняної металургії та хімічної промисловості. Серед регіонів зменшення експорту товарів спостерігалось в 2011 р. тільки в Одеській (на 8,5%) та Херсонській (на 2,5%) областях - в останній другий рік поспіль.

У 2010 р. відбулось і певне зближення регіонів України за цим показником. При позитивній динаміці експорту товарів у 14 регіонах України імпорт товарів перевищував експорт, унаслідок чого сальдо зовнішньої торгівлі цих регіонів було від'ємним, що вплинуло на загальний результат по Україні (від'ємне сальдо склало 14,2 млрд. дол. США). Як відомо, від'ємне сальдо зовнішньоторговельного балансу веде і до погіршення платіжного балансу держави, а тоді викликало певні проблеми для залучення валютних інтервенцій в Україну, негативно впливаючи на валютний курс гривні.

Слід зазначити, що саме проблеми з платіжним балансом в Україні восени 2008 р. багато в чому зумовили обвал її економіки в IV-му кварталі того ж року, що в кінцевому рахунку призвели до абсолютної рецесії її економіки у 2009 році, загроза повторної другої хвилі якої вже реалізувалася наприкінці 2012 - 2014 рр. Вона спостерігалася також у ряді країн Єврозони, з якими Україну пов'язують тісні торгівельно-економічні стосунки і падіння попиту в них на її продукцію може посилити ці негативні тенденції.

Описуючи динаміку економічного розвитку регіонів України в звітному 2013 р. має сенс зосередити увагу на темпах їх зростання в основних трьох галузях виробництва – промисловості, сільському господарстві та будівництві, тісно пов'язаному з матеріалізацією інвестиційного процесу, від якого безпосередньо залежить й економічне зростання регіонів у перспективі.

Так, оцінюючи темпи росту промисловості по регіонам України в 2013 р., слід звернути увагу на те, що лідером за динамікою її зростання тоді стала відносно слабка за своїм промисловим потенціалом Житомирська область, де ці темпи дорівнювали 113,4%. На друге ж місце за цим показником (112,7%) вийшло місто Севастополь, яке разом з Автономною республікою Крим незабаром було, по суті, анексовано РФ на початку 2014 р. До речі, в оперативному щомісячному розрахунку рейтингової оцінки

соціально-економічного розвитку регіонів України по оперативним даним за січень-травень 2014 року місто Севастополь і АРК уже відсутні. Погіршення соціально-економічної ситуації в Криму та процес повернення його Україні ймовірно буде довготривалим. За попередніми даними збитки України від анексії Росією Криму досягли суми в 1 трлн. 180 млрд. грн.

На 3-7 місця з динаміки промисловості у 2013 р. вийшли також відносно слабкі за промисловим потенціалом Вінницька, Сумська, Кіровоградська, Чернівецька та Волинська області. Ще до воєнно-політичного конфлікту з РФ 2014 р. на сході України, потужні за промисловим потенціалом Донецька, Харківська та Луганська області за темпами росту промисловості у 2013 р. займали передостанні, відповідно 21, 22 та 25, місця. І тільки дві потужні промислові області Нижнього Придніпров'я – Дніпропетровська і Запорізька знаходились в середині цієї динаміки, займаючи відповідно 13 та 15 місця. Можливо, завдяки тому, що друга хвиля економічної кризи 2013 р. більше вдарила саме по східним областям, у промисловості України спостерігалась короткострокова тенденція до зближення рівнів їх задіяних промислових потужностей, хоча в довгостроковому періоді спостерігалась протилежна тенденція до посилення територіальної диференціації рівнів економічного розвитку регіонів України. Незважаючи на кризові явища в українській економіці, позитивну тенденцію до зближення рівнів економічного розвитку регіонів України потрібно було б закріпити в майбутньому.

Особливої уваги в зв'язку з агресією Росії проти України викликає аналіз розвитку промисловості по регіонам України у першому півріччі та влітку 2014 р. Вже за перші 5 місяців 2014 р. статистичні данні були надані Держстатом без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і міста Севастополя. З них видно, що у порівнянні з січнем-травнем 2013 р. протягом цього періоду позитивні темпи росту промисловості мали тільки 7 областей і серед них, як і в 2013 році була Житомирська (105,1 %), яку випередила тільки Одеська (105,9%) область, яка має високий промисловий і аграрний потенціал. Зниження обсягів промислової продукції відбулося у 18 з 25 регіонів України, що обумовило її спад в країні у цілому на 4,6%. «Рекордсменами» цього падіння виявились місто Київ (87,3%), де проходив Майдан, і Донецька область (87,9%), де відбувається збройний конфлікт з РФ. В той же час інший регіон Донбасу – Луганська область мала тоді спад промислового виробництва тільки на 2%, хоча за один травень 2014 р. його падіння (90,6%) вже наблизилось до спаду майже на 10%, а у серпні в порівнянні з липнем 2014 р. воно взагалі рухнуло на 65%. Обвальним, в порівнянні з липнем 2014 р., було й падіння у серпні промислового виробництва Донецькій області, де воно перевищило 44%. За попередньою оцінкою віце-прем'єр міністра України Володимира Гройсмана відновлення Донбасу обійдеться державі в 11 млрд. грн.

Щодо позитивного в цілому для сільського господарства 2013 року, слід зазначити що зростання обсягів виробництва цієї галузі в Україні спромоглося перекрити падіння двох інших основних галузей матеріального виробництва – промисловості та будівництва. Рекордсменами за темпами зростання у 2013 році були

три південні області – Одеська (141,3%), Херсонська (135,3%) та Запорізька (134,0%) і три центральні – Дніпропетровська (130,6%), Кіровоградська (128,4) та Вінницька (126,6%). В силу гірших природно-кліматичних умов звітнього року замикають ієрархію регіонів за темпами зростання сільськогосподарського виробництва 2013 р. західні області – Львівська (100,0%), Тернопільська (101,1%), Закарпатська (102,5%), Волинська (102,6%), Івано-Франківська (102,8%). До них примкнули й центральна Київська та східна Луганська області (102,5%). Тільки аграрна галузь залишила тренд до зростання на 6% за 8 місяців 2014 р.

У будівельній галузі в 19 з 27 регіонів України в 2013 р. відбулось суттєве зниження обсягів будівельної продукції. «Лідерами» такого падіння стали Миколаївська (68,5%), Донецька (77,3%), Рівненська (77,9%). Падіння понад 15% мали ще 5 регіонів України, в т.ч. місто Київ. Зростання обсягів будівельної продукції в 2013 р. спостерігалось тільки у Київській (102,0%), Закарпатській (104,9%), Хмельницькій (110,9%), Одеській (112,5%), Херсонській (113,0%), Івано-Франківській (117,9%), Черкаській (121,7%), а також у місті Севастополі (112,2%), яке разом з Автономною республікою Крим було, по суті, анексовано РФ ще на початку 2014 р. Щодо аналізу розвитку будівельної галузі в 2014 р., то, як і в промисловості, останні статистичні дані були надані Держстатом України за перші 5 місяців 2014 р. вже без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і міста Севастополя. З них видно, що у порівнянні з січнем-травнем 2013 р. протягом цього періоду зниження обсягів будівельної продукції відбулося у 19 з 25 регіонів України, що обумовило її спад в країні на 6,5%. «Рекордсменами» падіння виявились Закарпатська (73,5%), Черкаська (80,5%) і Кіровоградська області (81,2%). В той же час різке зростання обсягів будівельної продукції за цей період відбулось у Рівненській (151,8%), Одеській (135,6%) та Чернігівській (132,5%) областях, що пов'язано з будівництвом крупних об'єктів у цих регіонах.

Таким чином, спад виробництва у промисловості та будівництві подовжується у 2014 р. і з певним лагом призводить до різкого зростання безробіття. Рівень безробіття в Україні, визначений за методологією Міжнародної організації праці (МОП), у першому кварталі поточного року склав 8,8% від загальної кількості економічно активного населення, в той час як за підсумками першого кварталу 2013 року цей показник складав 8,1% та 7,5% — за підсумками першого півріччя 2013 року, повідомили в Державній службі статистики (Держстаті) України. Правда, тут данні ще наведені з урахуванням показника незайнятого населення Криму та Севастополя.

Згідно повідомленню, в регіональному розрізі більше усього незайнятого населення проживає у Вінницькій області — 10,9% від загальної кількості економічно активних громадян, у Житомирській і Тернопільській областях — по 11,1%, у Закарпатській і Хмельницькій областях — по 10,5%, в Кіровоградській області — 10%, Черкаській області — 10,1%, Полтавській, Рівненській та Чернігівській областях — 10,6%, 10,8% и 11%, відповідно. Менш за усі регіони незайнятого населення

проживає у Києві — 6,6%. В абсолютних цифрах кількість безробітних у першому кварталі 2014 року за методологією МОП склала в Україні 1,88 млн. чоловік.

Причому, зростання безробіття в регіонах України у поточному році спостерігається на тлі прискорення інфляції, що є певним порушенням закономірностей кривої Філіпса, що у світовій економіці вперше спостерігалось у часи «нафтової» кризи початку 70-х років ХХ ст. Тобто посилення інфляційних процесів тоді відбувалось на тлі стагнації світової економіки. Це явище було названо «стагфляцією» похідно від початку терміну «стагнація» і кінця терміну «інфляція». Таким чином, можна зробити висновок, що в економіці України сьогодні спостерігається стагфляція, подолання якої є досить складною задачею, особливо, в умовах війни з РФ.

У жовтні 2014 р. в Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України оприлюднили прогнози інфляції, згідно яким ціни в країні до кінця року в середньому можуть зрости на 19,5-21%. Для порівняння, за підсумками минулого року споживчі ціни в Україні виросли на 0,5%, а роком раніше - понизилися на 0,2%, тобто в країні тоді спостерігалась дефляція.

Що стосується східних регіонів Донбасу, то по середньозваженому по 10 показникам індексу економічного розвитку Донецька та Луганська області в I-му кварталі 2014 р. у порівнянні з I-м кварталом 2014 р. за рейтингами перемістились на 2 позиції вгору, а у порівнянні з 2013 роком загалом – на першу позицію. Правда, вже за квітень-травень початку збройного конфлікту з РФ на їх території ці рейтинги в обох регіонах вже впали на 2 позиції. Особливо велике падіння рейтингів за ці два місяці відбулось по середньозваженому по 4 показникам індексу житлово-комунального господарства: в Донецькій області на 3 позиції, а в Луганській – на 10 позицій. І це зрозуміло, оскільки в процесі Антитерористичної операції (АТО) постраждали не тільки люди, а й житлові споруди та їх інфраструктура з відключенням води, газу, світла тощо. До того ж сьогодні під контролем бойовиків знаходиться територія з більш ніж 30 промисловими підприємствами, що входять у ТОП-200 найкрупніших компаній України, що й викликало обвальну рецесію їх виробництва.

Якщо дійсно активна фаза АТО закінчиться протягом поточного року, то реалізується оптимістичний варіант прогнозу, що виходить з того, що на розвиток східних областей Донбасу не тільки Україна перерозподіляє кошти, але й західні держави виділяють інвестиції на створення на їх терені нових робочих місць, що обумовить швидке відновлення цих регіонів. Тоді прогнозні показники по цим двом східним регіонам України не будуть вимагати суттєвого коригування. Якщо цього не відбудеться і збройний конфлікт набуде затяжного характеру, корегування прогнозних показників на погіршення торкнеться усіх регіонів, оскільки міжгалузеві та міжрегіональні зв'язки пронизують всю економіку і погіршать її макроекономічні показники.

Цілі регіонального розвитку будуть спрямовані на загальне підвищення ефективності державного управління регіонами і зорієнтовані на формування

консолідованого економічного простору країни, збільшення ємності внутрішнього ринку; посилення внутрішньої міжрегіональної кооперації, насамперед у виробничій сфері; структурну модернізацію регіональної економіки, запровадження енергозберігаючих технологій, розвиток екологічно безпечного виробництва, раціональне використання наявних регіональних ресурсів; формування конкурентоспроможних регіональних економік на основі оптимального використання внутрішнього ресурсного потенціалу регіонів; забезпечення стабільного розвитку людського капіталу та вирішення соціальних проблем з метою підвищення добробуту громадян і мінімізації регіональної диференціації доходів та рівнів життя населення.

Несприятлива зовнішня кон'юнктура та відсутність прогресу у структурних реформах, а також високий рівень корупції в Україні не будуть сприяти швидким поступальним темпам зростання економіки в цілому, що позначиться на уповільненні темпів росту валових регіональних продуктів.

За усередненим прогнозом різних інституцій (від МФУ і МЕРТУ до МВФ та СБ), динаміка економічного розвитку України у короткостроковому періоді коливатиметься у межах від 90% у 2014 р. до 102% у 2015 р. порівняно з попереднім роком. Середньорічний темп росту ВВП за 2014-2015 роки тоді складе 96%. Якщо реалізується прогноз закінчення збройного конфлікту з РФ в поточному році, то вже у 2015 році економіка України вийде на 1-3% приросту ВВП. У наступні чотири роки середньострокового періоду (2016-2019 рр.) вона буде в змозі забезпечити сталі середньорічні темпи приросту ВВП у 3-4%. Хоча за покращенням світової кон'юнктури для експортно-орієнтованої української економіки, вона може сподіватись й на 5-7% приросту ВВП, що спостерігались в Україні в минуле докризове 9-річчя економічного зростання її економіки (2000-2008 рр.). В умовах мінімальних іноземних та внутрішніх інвестицій, суттєвих обсягів боргового капіталу, існує ризик зростання безробіття і скорочення соціальних видатків у бюджеті України. Негативні тенденції будуть призупинені лише за умови завершення збройного протистояння в східних регіонах з поновленням їх інфраструктури та суттєвих грошових вливаннях у соціальну сферу населення Донбасу.

РОЛЬ МАРКЕТИНГУ У ПІДВИЩЕННІ ВНУТРІШНЬОЇ АДАПТАЦІЇ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ ДО УМОВ СВІТОГОСПОДАРСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

*Наденко І.С., викладач кафедри економічної кібернетики і маркетингу,
Черкаський державний технологічний університет,
м. Черкаси, Україна*

Процеси глобалізації, які викликають як позитивні, так і негативні наслідки, диктують головні тенденції розвитку світової економіки. Наслідки глобальних процесів позначаються на тенденціях розвитку внутрішніх національних ринків, що